

Rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant, 1996-1997

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-58

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-58
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant, 1996-1997
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.630
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, Hoofdafdeling Basisgegevens

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1997.

Aantal pagina's: 14 p. + 11 p.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	11
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	11
3.7.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1989 tot en met 1996 heeft de SWOV in 1997, in nauwe samenwerking met de drie Brabantse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Brabant geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Brabantse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995 en 4,4% in 1996. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1996 naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1996 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven.

Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Noord-Brabant maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Hoofdafdeling Basisgegevens van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen 28% van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdag- en zondagavond, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur): 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Brabant wordt steeds uitgevoerd door zes controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied c.q. politie-regio. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1997 zijn de metingen uitgevoerd in de periode van 19 september tot 30 november. Drie metingen zijn uitgevoerd in een nacht van vrijdag op zaterdag: in het Land van Cuijk, in 's-Hertogenbosch en in Breda. De drie overige metingen zijn uitgevoerd in een nacht van zaterdag op zondag: in Steenbergen/Halsteren, in Best en in Eindhoven.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen.

Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester.

Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1997 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1996 zijn er in 1997 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Noord-Brabantse onderzoeksgebieden.

2.3. Uitvoering

De uitvoering van het onderzoek in Noord-Brabant was problematischer dan in voorgaande jaren, onder andere als gevolg van de invoering van de nieuwe arbeidstijdenwet. In 's-Hertogenbosch en in Steenbergen/Halsteren had dit tot gevolg dat in de periode van 22.00-24.00 uur slechts op één locatie kon worden gemeten, in plaats van op twee locaties. Om dit probleem (provisorisch) te ondervangen zijn de meetresultaten van die ene locatie gedupliceerd. De oorspronkelijke Brabantse steekproef van 1678 records is daardoor met 118 records (7%) opgehoogd tot 1796 records. Dat zijn er vijf minder dan in 1996. Hoewel het ophogen van de steekproef waarschijnlijk geen belangrijke consequenties heeft gehad voor de betrouwbaarheid van de uitkomsten, verdient deze werkwijze geen schoonheidsprijs.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. $\geq 1,3$ promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

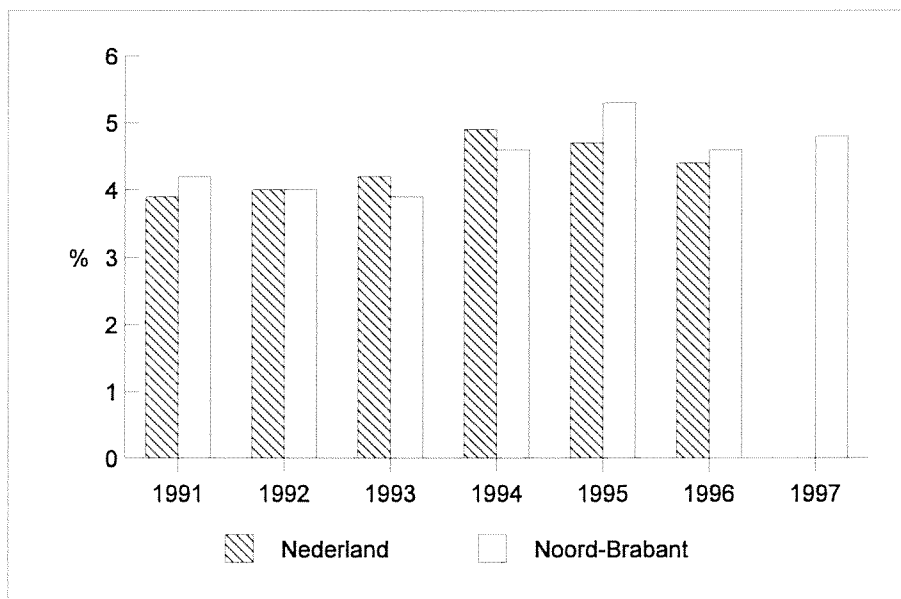
3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6 uit Bijlage 3*. De resultaten van 1997 worden steeds vergeleken met de Brabantse en landelijke resultaten van 1996.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1997 zijn in Noord-Brabant vrijwel evenveel drinkers (BAG $\geq 0,2\%$) aangetroffen als in 1996: respectievelijk 10,2% en 10,1%. Ook het aandeel overtreders (BAG $\geq 0,5\%$) is vrijwel gelijk gebleven: 4,8% in 1997 tegen 4,6% in 1996. In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1996 4,4%. Het landelijke percentage voor 1997 is nog niet precies bekend, maar zal vermoedelijk weer wat lager uitvallen dan het Brabantse percentage.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het rijden onder invloed in Noord-Brabant en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Brabantse situatie gedurende die hele periode maar weinig afwijkt van het landelijke beeld.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Noord-Brabant, 1991-1997.

Een positieve ontwikkeling in Noord-Brabant, hoewel niet statistisch significant, is de afname van het aandeel zeer zware overtreders (BAG $\geq 1,3\%$): van 0,7% in 1996 tot 0,2% in 1997. Het landelijke aandeel zeer zware overtreders bedroeg in 1996 evenals in Noord-Brabant 0,7%.

Als we het rijden onder invloed in Noord-Brabant per weekendnacht bezien, blijkt in 1997 het aandeel overtreders in de vrijdagnacht iets afgenomen, maar in de zaterdagnacht iets toegenomen te zijn. Desondanks was ook in

1997 het aandeel overtreeders in de vrijdagnacht nog steeds wat groter dan in de zaterdagnacht: 5,3% tegen 4,3%. Overigens is geen van de genoemde effecten statistisch significant.

In heel Nederland zijn de afgelopen jaren eveneens meer overtreeders in de vrijdagnacht aangetroffen dan in de zaterdagnacht.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

De laagste percentages overtreeders zijn in 1997, ondanks een lichte stijging ten opzichte van 1996, weer aangetroffen in het Land van Cuijk (2,6% in 1997 tegen 1,2% in 1996) en in Steenbergen/Halsteren (2,8% in 1997 tegen 2,6% in 1996). De hoogste percentages zijn in 1997, evenals in 1996 aangetroffen in 's-Hertogenbosch (6,9%) en Breda (6,5%). Maar juist in deze twee steden is de sterkste daling ten opzicht van 1996 opgetreden. Toen was in 's-Hertogenbosch nog 10,2% van de automobilisten in overtreding en in Breda 9,2%.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later wordt, neemt het aandeel overtreeders zowel in de vrijdag- als de zaterdagnacht toe. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren zowel in Noord-Brabant als in de rest van Nederland voorgedaan.

Vooral in de vrijdagnacht neemt in Noord-Brabant het alcoholgebruik na 2.00 uur 's nachts tamelijk extreme proporties aan: 12,3% overtreeders in 1997. En hoewel het verkeersaanbod laat in de nacht sterk afneemt, zijn er tussen 2.00 en 4.00 uur in absolute zin bijna evenveel rijders onder invloed op de weg als in de twee voorafgaande onderzoeksperioden tezamen.

Ook in heel Nederland zijn in 1996 de meeste overtreeders aangetroffen in de vrijdagnacht tussen 2.00 en 4.00 uur, namelijk 10,7%.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Bij de mannen is het rijden onder invloed in Noord-Brabant in 1997 licht afgenomen (van 5,8% in 1996 tot 5,3% in 1997), terwijl het bij de vrouwen juist licht is toegenomen (van 3,4% tot 4,2%). Deze effecten zijn niet statistisch significant. Het verschil tussen mannen en vrouwen was in Noord-Brabant in 1997 kleiner dan het verschil van ongeveer een factor 3 dat in het algemeen in heel Nederland wordt gevonden.

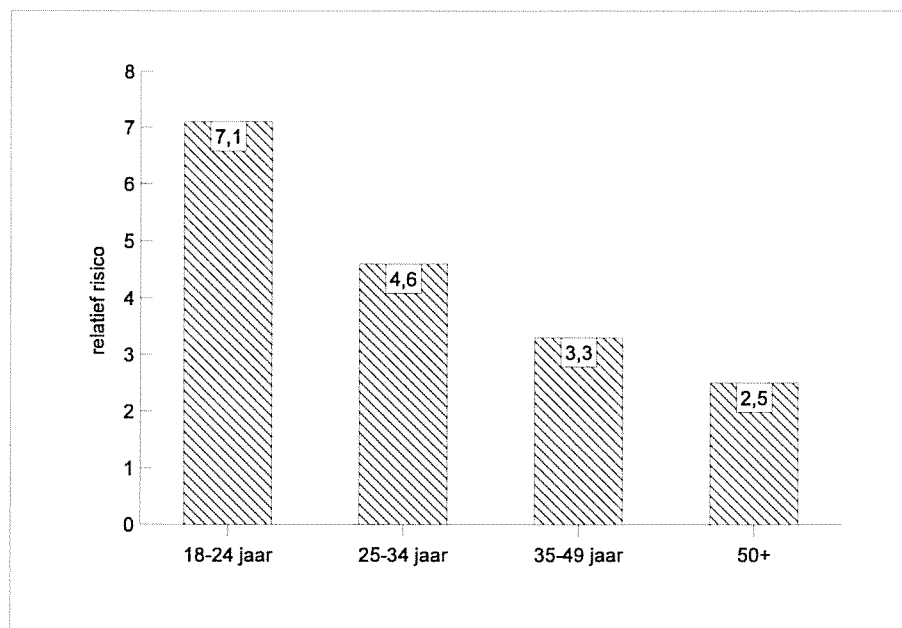
De hoogste percentages overtreeders zijn in 1997, zowel bij de mannen als bij de vrouwen, aangetroffen in de leeftijdsklasse van 35 tot en met 49 jaar: respectievelijk 6,8% en 6,7%. Ook in voorgaande jaren kende deze leeftijdsklasse het hoogste percentage overtreeders, niet alleen in Noord-Brabant maar in heel Nederland.

De minste overtreeders zijn in 1997 bij de mannen aangetroffen in de leeftijdsklasse van 50 jaar en ouder (3,0%) en bij de vrouwen in de leeftijdsklasse onder de 25 jaar (1,0%).

Een opvallende en onrustbare ontwikkeling in Noord-Brabant is de sterke toename van het rijden onder invloed door jonge mannen onder de 25 jaar: van 2,3% in 1996 tot 5,6% in 1997. Deze toename is net niet statistisch significant: $\chi^2 = 3.75$ bij $df = 1$; $Z = 1.94$.

In heel Nederland was in 1996 van de mannelijke bestuurders onder de 25 jaar 3,1% in overtreding.

Het relatief grote aandeel jonge mannelijke overtreeders in Noord-Brabant is zorgwekkend vanwege het sterk verhoogde ongevalsrisico van jonge bestuurders na alcoholgebruik. In Afbeelding 2 is die risicoverhoging grafisch weergegeven.

Afbeelding 2. Verhoging van het ongevalsrisico van automobilisten bij een BAG > 0,5‰, per leeftijdsklasse (berekend op basis van ongevalsgegevens over 1996; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).

De relatieve risico's zijn berekend door de volgende grootheden aan elkaar te relateren:

- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol aan het verkeer deelnamen;
- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol bij ernstige verkeersongevallen betrokken waren.

Er is geen reden om aan te nemen, dat de relatieve risico's in Noord-Brabant zouden afwijken van die in heel Nederland. Het berekenen van relatieve risico's voor Noord-Brabant is statistisch gezien weinig zinvol, omdat de absolute aantallen ernstige alcoholongevallen daarvoor te klein zijn.

Behalve met een sterke risicoverhoging als gevolg van alcoholgebruik hebben jonge bestuurders te kampen met het feit dat zij ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1996 tot een schrikbarend groot aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 24% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt. Hun aandeel in de slachtoffers van verkeersongevallen waarbij geen alcoholgebruik in het spel was, bedroeg in 1996 12,5%.

In 1997 was 70% van alle gecontroleerde bestuurders in Noord-Brabant van het mannelijk geslacht, tegen 71% in 1996. In heel Nederland bedroeg in 1996 het aandeel mannelijke bestuurders 73%.

3.5. Herkomst van overtreeders (tabel 5)

De herkomst van overtreeders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 54 bestuurders die in 1997 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	56%
- bezoek/feestje	13%
- werk/thuis	15%
- sportkantine	6%
- overig/onbekend	11%

Ten opzichte van 1996 zijn er in Noord-Brabant geen belangrijke veranderingen in de herkomstverdeling opgetreden. Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ruim de helft van alle overtreeders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1997 waren er geen verschillen van betekenis te constateren tussen het rijden onder invloed in de drie Brabantse politieregio's. In 1996 werden in Midden- en West-Brabant nog duidelijk meer overtreeders aangetroffen dan in de beide andere regio's (respectievelijk 6,3% en 3,9%).

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1997 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang (in Noord-Brabant zes onderzoeksgebieden). Er zal dan ook pas uitvoeriger over worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Brabantse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezichtniveau vrijwel gelijk gebleven; alleen in Breda was in 1997 sprake van een duidelijke toename (met circa 10%).
- In Breda, Steenbergen/Halsteren en Best zijn verhoudingsgewijs de meeste aselechte alcoholcontroles met wat grotere teams uitgevoerd, namelijk minimaal eens in de twee maanden. In de overige onderzoeksgebieden gebeurde dat slechts eens in de drie maanden.
- Aselechte alcoholcontrole door surveillanceteams vond in Eindhoven (-Stratum) en het Land van Cuijk vrijwel dagelijks plaats, in de overige onderzoeksgebieden slechts incidenteel.
- Systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen vond alleen in 1997 alleen in het Land van Cuijk plaats. In de overige onderzoeksgebieden werden de betrokken bestuurders voornamelijk gecontroleerd bij voorafgaande verdenking van alcoholgebruik.

Al lijkt het niveau van politietoezicht in de provincie Noord-Brabant tussen 1996 en 1997 iets toegenomen te zijn, toch was het in een meerderheid van de onderzoeksgebieden nog betrekkelijk laag.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in Noord-Brabant laten over de periode 1994-1997 een vrij constant niveau van rijden onder invloed zien dat wat hoger is dan het niveau in de voorafgaande jaren.

Een negatieve ontwikkeling in 1997 is het sterk toegenomen aandeel overtreders onder jonge mannelijke bestuurders. Daar staat echter wel een positieve ontwikkeling tegenover: het aandeel zeer zware overtreders is aanmerkelijk afgenomen. Ook in een aantal andere provincies heeft dit laatste verschijnsel zich voorgedaan. Wellicht heeft de op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WVV daarbij een rol gespeeld. Op grond van deze procedure kunnen zware overtreders en recidivisten worden onderworpen aan een rehabilitatieprogramma (de 'Educatieve Maatregel Alcohol en Verkeer') dan wel aan een medisch onderzoek naar hun rijgeschiktheid (veelal leidend tot ongeldigverklaring van het rijbewijs).

Kwantitatieve gegevens om deze veronderstelling te toetsen zijn nog niet voorhanden. Maar het is denkbaar dat deze maatregel niet alleen een grote speciaal-preventieve werking heeft (dat wil zeggen: betrapte zware drinkers effectief uit het gemotoriseerde verkeer kan weren), maar ook nog een zekere generaal-preventieve werking (op potentiële rijders onder invloed die via de media of van kennissen van deze maatregel vernemen).

Een en ander neemt niet weg, dat het niveau van rijden onder invloed in Noord-Brabant in 1997 waarschijnlijk iets boven het landelijke gemiddelde lag.

Het niveau van politietoezicht is in 1997 in Noord-Brabant enigszins toegenomen in vergelijking met 1996. Dat is met name gebeurd in Breda, waar ook een aanzienlijke daling van het rijden onder invloed is opgetreden. Een soortgelijke daling viel overigens ook te constateren in 's-Hertogenbosch, waar het toezichtniveau vrijwel gelijk is gebleven.

Behalve in Breda en Steenbergen/Halsteren zijn er in 1997 betrekkelijk weinig geplande aselecte alcoholcontroles met grotere teams uitgevoerd. Juist van zulke controles is de grootste preventieve werking te verwachten, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Het frequent organiseren van dergelijke controles op het niveau van de basiseenheden is echter vaak moeilijk, vanwege de beperkte capaciteit die ervoor beschikbaar is. Samenwerking tussen basiseenheden, en zonodig tussen districten, zou het mogelijk maken vaker controleteams met een optimale omvang (van circa tien personen) samen te stellen.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren. Naast de vrijdag- en zaterdagnacht (tussen 22.00 en 4.00 uur) waren dat in 1996 in mindere mate ook de donderdag- en zondagochtend, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering, terwijl de nieuwe arbeidstijdenwet dat probleem alleen nog maar groter gemaakt lijkt te hebben.

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Met name jongeren vanaf een jaar of vijftien vormen vormen een belangrijke doelgroep voor educatie en voorlichting. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook de producenten van alcoholhoudende dranken en horeca-ondernemers zouden op dit gebied een actievere rol kunnen en moeten spelen. Meer dan de helft van alle rijders onder invloed in weekendnachten komt immers uit een horecagelegenheid. We kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan België, waar de horeca een belangrijke rol speelt in de zogenaamde Bob-campagnes. Deze campagnes, waarbij kleine beloningen worden uitgereikt, waren in eerste instantie gericht op het vooraf aanwijzen van een alcoholvrije bestuurder onder groepjes uitgaande mensen. Recent zijn de campagnes uitgebreid tot alle horecabezoekers die nog moeten rijden. De horecaondernemer heeft in de Bob-campagnes een stimulerende en tot op zekere hoogte ook controlerende rol.

Verder lijken voor jonge bestuurders nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na het gebruik van alcohol. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt, dat hun ongevalsrisico al merkbaar stijgt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat.

Vanwege het grote aandeel van vooral jonge mannen in de slachtoffers van alcoholongevallen verdient het aanbeveling voor jonge bestuurders een totaal verbod op alcoholgebruik in de wet op te nemen. De grens bij de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moet dan om technische redenen waarschijnlijk op 0,2‰ worden gesteld en de selectiegrens bij ademtesten op straat op 0,5‰ (de huidige selectiegrens is 0,7‰).

De Europese Raad voor Transportveiligheid (ETSC) heeft in februari 1997 een Strategisch Verkeersveiligheidsplan voor de Europese Unie gepubliceerd, waarin voor beginnende bestuurders eveneens een wettelijke limiet van 0,2‰ wordt aanbevolen.

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1997 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1996):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ gelijk gebleven

B. *Zijn in 1997 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen:**

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*

- 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1996*
- 5b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1997*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
Zaterdag	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%
Totaal	1.801	5,5%	2,4%	1,5%	0,7%	4,6%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Breda	294	6,5%	4,1%	4,1%	1,0%	9,2%
Den Bosch	216	5,6%	6,9%	1,4%	1,9%	10,2%
Cuijk e.o.	421	4,3%	0,5%	0,7%	--	1,2%
Totaal	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
Steenbergen/Halsteren	229	4,4%	0,9%	0,9%	0,9%	2,6%
Eindhoven	345	8,1%	2,3%	1,7%	--	4,1%
Best	296	4,1%	1,4%	0,3%	1,4%	3,0%
Totaal	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	903	6,1%	2,9%	2,1%	0,3%	5,3%
Zaterdag	893	4,8%	1,8%	2,4%	0,1%	4,3%
Totaal	1.796	5,5%	2,3%	2,2%	0,2%	4,8%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Breda	277	6,1%	1,8%	4,3%	0,4%	6,5%
Den Bosch	319	7,8%	5,3%	1,3%	0,3%	6,9%
Cuijk e.o.	307	4,2%	1,3%	1,0%	0,3%	2,6%
Totaal	903	6,1%	2,9%	2,1%	0,3%	5,3%
<i>Zaterdag</i>						
Steenbergen/Halsteren	285	2,5%	2,1%	0,7%	--	2,8%
Eindhoven	349	4,9%	1,7%	3,7%	0,3%	5,7%
Best	259	7,3%	1,5%	2,3%	--	3,9%
Totaal	893	4,8%	1,8%	2,4%	0,1%	4,3%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1997.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	447	3,1%	2,5%	0,4%	0,4%	3,4%
00-02 uur	350	6,9%	2,6%	2,6%	1,1%	6,3%
02-04 uur	134	8,2%	6,7%	5,2%	0,7%	12,7%
Totaal	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	400	4,8%	0,5%	0,3%	0,3%	1,0%
00-02 uur	319	6,9%	1,6%	1,3%	--	2,8%
02-04 uur	151	6,0%	4,6%	2,6%	3,3%	10,6%
Totaal	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	299	6,0%	1,0%	1,0%	0,3%	2,3%
25-34 jr	381	4,2%	3,1%	2,6%	0,5%	6,3%
35-49 jr	377	6,1%	4,2%	2,4%	1,9%	8,5%
50 jr e.o.	230	8,7%	2,2%	1,7%	--	3,9%
Totaal	1.287	6,0%	2,8%	2,0%	0,8%	5,6%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	99	1,0%	1,0%	--	1,0%	2,0%
25-34 jr	178	4,5%	0,6%	--	1,1%	1,7%
35-49 jr	175	4,6%	2,9%	0,6%	--	3,4%
50 jr e.o.	62	8,1%	--	--	--	--
Totaal	514	4,3%	1,4%	0,2%	0,6%	2,1%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	430	4,7%	1,6%	1,2%	0,2%	3,0%
00-02 uur	335	7,8%	3,6%	1,5%	0,3%	5,4%
02-04 uur	138	6,5%	5,1%	6,5%	0,7%	12,3%
Totaal	903	6,1%	2,9%	2,1%	0,3%	5,3%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	343	5,8%	0,9%	1,7%	0,3%	2,9%
00-02 uur	281	3,6%	2,1%	1,4%	--	3,6%
02-04 uur	269	4,8%	2,6%	4,1%	--	6,7%
Totaal	893	4,8%	1,8%	2,4%	0,1%	4,3%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	266	3,4%	2,6%	2,6%	0,4%	5,6%
25-34 jr	393	5,6%	2,5%	3,3%	--	5,9%
35-49 jr	385	8,3%	3,1%	3,4%	0,3%	6,8%
50 jr e.o.	209	8,6%	--	0,5%	0,5%	3,0%
Totaal	1.253	6,5%	2,3%	2,7%	0,2%	5,3%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	105	3,8%	--	1,0%	--	1,0%
25-34 jr	173	2,3%	1,7%	--	--	1,7%
35-49 jr	193	4,1%	4,7%	1,6%	0,5%	6,7%
50 jr e.o.	72	1,4%	1,4%	2,8%	--	4,2%
Totaal	543	3,1%	2,4%	1,1%	0,2%	3,7%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	14	57%	21%	7%	--	14%
0,8-1,3	25	64%	4%	16%	8%	8%
≥ 1,3	13	69%	8%	23%	--	--
Totaal	52	63%	10%	15%	4%	8%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
M- en W-Brabant	523	5,5%	2,7%	2,7%	1,0%	6,3%
Brabant-Noord	637	4,7%	2,7%	0,9%	0,6%	4,2%
Brabant-Zuidoost	641	6,2%	1,9%	1,1%	0,6%	3,6%
Totaal	1.801	5,5%	2,4%	1,5%	0,7%	4,6%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*

BAG-% ₀	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	11	73%	--	9%	18%	--
0,8-1,3	39	54%	5%	15%	15%	10%
≥ 1,3	4	25%	25%	--	--	50%
Totaal	54	56%	6%	13%	15%	11%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-% ₀)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
M- en W-Brabant	562	4,3%	2,0%	2,5%	0,2%	4,6%
Brabant-Noord	626	6,1%	3,4%	1,1%	0,3%	4,8%
Brabant-Zuidoost	608	5,9%	1,6%	3,1%	0,2%	4,9%
Totaal	1.796	5,5%	2,3%	2,2%	0,2%	4,8%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

